

MJERE OSIGURANJA U MUZEJU

Đorđe Miljković

Pitanje zaštite i čuvanja muzejskog materijala staro je koliko i povijest muzeja u njihovom institucionalnom smislu. Još 1162. godine u Rimu je donesen edikt u kojem je pisalo: »Trajanov stub ne smije nikada biti uništen ili oštećen te mora postojati na čast rimskog naroda sve dok je svijeta«, (Želimir Košćević, Muzej u prošlosti i sadašnjosti, Muzeologija, 21, Zagreb, 1977.). Taj se tekst može smatrati pravim dokumentom o zaštiti spomenika kulture.

U makedonskim se muzejima čuva 362.935 pokretnih predmeta i dokumenata s arheološkom, historijskom, sociološkom, etnološkom, prirodnoznanstvenom, umjetničkom, tehničkom ili drugom vrijednošću, u depoiima od 4.030 četvornih metara. Ti su podaci objavljeni u rujnu 1986. godine (Nova Makedonija, 20. rujna 1986.).

Nažalost, još možemo smatrati aktualnom konstataciju otprije nepune dvije godine: »Čuvanje muzejskog materijala tako rekuć u svim muzejima (osim u Skopju) nije adekvatno i približno ne zadovoljava elementarne standarde muzeologije« (Nova Makedonija, 20. rujna 1986.). Vremenski, pitanje zaštite muzejskog materijala podijelili smo na zaštitu u vrijeme rata i na zaštitu u vrijeme mira (Zbornik radova, god. V.-VI., 1979-80., broj 5.-6., Sarajevo, 1981.). U miru razmatramo zaštitu u fizičkom smislu (požari, elementarne nepogode, krađe i sl.) te zaštitu u stručnom smislu.

Krađa predmeta historijsko-umjetničke vrijednosti danas je međunarodni problem i s njim se suočavaju svi muzeji i galerije u Europi i svijetu.

Na zasjedanju Generalne skupštine Interpola održanom prije nekoliko godina u našoj zemlji rečeno je da su krađe predmeta visoke historijsko-umjetničke vrijednosti na drugome mjestu ljestvice međunarodnoga kriminala odmah nakon krijumčarenja droge. Od 1978. do 1984. godine od Generalnog je sekretarijata Interpola zatraženo da uputi 1.451 tjeralicu za ukradenim predmetima, što uistinu zabrinjava s obzirom na broj rariteta od 11.600 (dr. Đorđe Miljković, Kradljivci pred alarmima, Nova Makedonija, X IV, 14737., od 3. veljače 1988., Skopje). O broju krađa u našoj zemlji, posebice u Makedoniji, govore sljedeći pokazatelji: u posljednjih pet godina u našoj je zemlji evidentirano 1.627 krivičnih djela otuđenja kulturnog bogatstva. Od toga su 742 predmeta u društvenom vlasništvu, a 843 u privatnom, u samo 48 posto slučajeva kradljivci su otkriveni. Kradljivci su 431 put opljačkali samostane i crkve, 315 puta muzeje i galerije, 49 puta arheološke lokalitete te 774 puta ostale objekte. Osim toga, zabilježeno je više od 70 djela krijumčarenja kulturnog bogatstva (Srđan Stojančev, Sveta Trojica na meti kradljivaca, Galaksija, 22/185).

Očito je da su samostani i crkve najlošije čuvani. Na meti kriminalaca u Makedoniji posebice su ikone. U poslijeratnom razdoblju u Makedoniji je opljačkano 1.250 sakralnih objekata i iz njih je odneseno gotovo 400 ikona.

Danas znamo da su predmeti ukradeni u našoj zemlji, posebice u Makedoniji, odneseni najčešće u Austriju i Njemačku, gdje su dospjevali u privatne ruke i dobivali svoju pravu vrijednost.

Kada je riječ o osiguranju uvjeta za zaštitu muzejskog materijala, mislimo u prvom redu na depoe i stalne muzejske postave. Ni jedan makedonski muzej nema adekvatan depo s klimatskim i

signalno-alarmnim uređajima za protupožarnu zaštitu i zaštitu od krađa. Uz to, depoi bi morali biti prostraniji, suhi, s protokom zraka, djelomično osvijetljeni, s određenom vlažnošću zraka, temperaturom i čistoćom. A neki od muzeja čak nemaju depoe!

Što se tiče osiguranja uvjeta za zaštitu muzejskog materijala u stalnim muzejskim postavama, poslužit ćemo se opet brojkama. Više od 30.000 eksponata nalazi se u stalnim postavama makedonskih muzeja, što je nešto manje od ukupnoga muzejskog materijala predmeta (362.935). Muzeji koji imaju stalne postave još nemaju uređaje za zaštitu i druge uvjete za čuvanje izložaka.

Stalni muzejski postavi i muzejske zbirke, bez obzira na to jesu li u objektu ugrađeni alarmni uređaji (Davor Ržehev, Signalno-alarmni uređaji za zaštitu muzeja i galerija, Muzeologija, 17./1975., Zagreb), ne smiju nikada ostati bez čuvara (La Sécurité dans les Musées, Pariz, 1977.).

Mjere osiguranja moraju se provoditi stalno i njima se moraju obuhvatiti i eksponati u stalnome muzejskom postavu i originalni predmeti koji su prema svojoj kulturno-historijskoj i umjetničkoj vrijednosti kategorizirani kao spomenici kulture (H. Zvononorig, A. Hoblecourt, Les techniques de protection des biens culturels en cas de conflit armé, UNESCO, Pariz, 1954.).

Nužno je izraditi kataloge, registre i dosje s fotografijama svakoga raritetnog eksponata. Postojanje takve dokumentacije može biti presudno u potrazi za ukradenim predmetima, naročito fotografije. Treba reći da koliko nam je poznato, ni jedan muzej u Makedoniji nije donio normativni akt o korištenju muzejskim materijalom, premda Zakon na to obavezuje.

Muzeji kao kulturno-obrazovne ustanove s posebnim društvenim značenjem imaju složenu i odgovornu profesionalnu zadaću da za buduće generacije sačuvaju ono što je najljepše i najvrednije od kulturnog nasljeđa.

A mnoga pitanja o kulturno-zaštitnoj djelatnosti ostaju otvorena, što traži angažiranje svih raspoloživih kapaciteta u zajedničkom cilju čuvanja našega kulturnog nasljeđa.

I da zaključimo: stanje zaštite pokretnih spomenika kulture u Makedoniji više je nego alarmantno. Stoga je nužno:

1. Sređivanje evidencije i valorizacija pokretnih spomenika kulture u stručno obrađenim registrima;
2. Donošenje rješenja da se utvrdi status spomenika kulture i preda na privremeno čuvanje dio najvrednijih kulturnih spomenika koji nisu dovoljno zaštićeni;
3. Pooštrenje odgovornosti vlasnika kulturnih dobara i onih subjekata koji su omogućili ili pridonijeli uništavanju ili oštećenju spomenika kulture, odnosno muzejskog materijala;
4. Reorganizacija i pojačanje restauratorske i konzervatorske djelatnosti u Republici Makedoniji, odnosno stvaranje sistema mjera koji će omogućiti sveukupnu zaštitu spomenika kulture kao općekulturnih dobara;
5. Racionalizacija svih poslova i radnih zadaća zaposlenih u makedonskim muzejima;
6. Konstituiranje makedonskih muzeja u organizacije od posebnog društvenog interesa;
7. Planiranje i međusobna usuglašenost u izvršenju određenih funkcija.

Primljeno: 17. 6. 1991.

Prijevod s makedonskog jezika:
Magdalena Maršavelski